

modiorum frumenti annua præstare prædiis Gaii Seii: postea Lucius Titius vendidit fundum, additis verbis his: *quo jure, quaque conditione ea prædia Lucii Titii hodie sunt, ita veneunt itaque habebuntur*: quero, an emptor Gaio Seio ad præstationem frumenti sit obnoxius? Respondit, emptorem Gaio Seio, secundum ea, quæ proponerentur, obligatum non esse.

TIT. II.

DE IN DIEM ADDICTIONE.

1. PAULUS, lib. 5, ad Sabinum.

In diem addictio ita fit, ille fundus centum esto tibi emptus, nisi si quis intra kalendas Januariæ proximæ meliorem conditionem fecerit, quo res a domino abeat.

2. ULPIANUS, lib. 28, ad Sabinum.

Quotiens fundus in diem addicitur, utrum pura emptio est, sed sub conditione resolvitur; an vero conditionalis sit magis emptio, questionis est? Et mihi videtur verius, interesse quid actum sit: nam si quidem hoc actum est, ut meliore allata conditione, discedatur, erit pura emptio, quæ sub conditione resolvitur: sin autem hoc actum est, ut perficiatur emptio, nisi melior conditio afferatur, erit emptio conditionalis. — § 1. Ubi igitur, secundum quod distinximus, pura venditio est, Julianus scribit, hunc, cui res in diem addicta est, et usucapere posse, et fructus, et accessiones lucrari, et periculum ad eum pertinere, si res interierit:

3. PAULUS, lib. 5, ad Sabinum.

Quoniam post interitum rei jam nec adferri possit melior conditio.

4. ULPIANUS, lib. 28, ad Sabinum.

Ubi autem conditionalis venditio est, negat Pomponius usucapere eum posse, nec fructus ad eum pertinere. — § 1. Idem Julianus lib. 15 quærit: Si res in diem addicta interierit, vel ancilla decesserit, an partus vel fructus ejus nomine adjectio admitti possit? Et negat admittendam adjectionem, quia alterius rei, quam ejus, quæ distracta est, non solet adjectio admitti. — § 2. Idem Julianus eodem libro scribit: Si ex duobus servis viginti venditis, et in diem addictis, alter decesserit, deinde unius nomine, qui superest, emptor extiterit, qui supra viginti promitteret, an discedatur a priore contractu? Et ait, dissimilem esse hanc speciem partus specie, et ideo hic discedi a priore emptione, et ad secundam perveniri. — § 3. Sed et Marcellus lib. 8 Digestorum scribit, pure venditio, et in diem addicto fundo, si melior conditio allata sit, rem pignori esse desinere, si emptor eum fundum pignori dedisset. Ex quo colligitur, quod emptor medio tempore dominus esset: alioquin nec pignus teneret. — § 4. Idem Julianus lib. octogesimo octavo Digestorum scripsit, eum, qui emit fundum in diem, interdico quod vi aut clam uti posse, nam hoc interdico ei competit, cujus interest opus non esse factum: *Fundo autem* (inquit) *in diem addicto, et commodum, et in commodum omne ad emptorem pertinet, antequam venditio transferatur*: et ideo, si quid tunc vi aut clam factum est, quamvis melior conditio allata fuerit, ipse utile interdico habebit; sed eam actionem, sicut fructus, inquit, quos percepit, venditi iudicio præstaturum. — § 5. Cum igitur tunc recedatur ab emptione, ubi pure contrahitur: vel tunc non impleatur, ubi sub conditione fit, cum melior conditio sit allata: si falsus emptor subjectus sit, eleganter scribit Sabinus, priori rem esse emptam; quia non videatur melior conditio allata esse, non existente vero emptore: sed et si existat alius emptor, meliorem tamen conditionem non adferat, æque dicendum erit, perinde haberi, ac si non existeret. — § 6. Melior autem conditio adferri videtur, si pretio sit additum. Sed et si nihil pretio addatur, solutio tamen afferatur facilius pretii, vel maturior; quæ videri meliorem conditionem allatam. Proinde, si quis accedat ejusdem pretii emptor, sed qui levioribus emat conditionibus, vel qui satisfactionem nullam exigat, melior conditio allata videbitur. Ergo idem erit probandum et si viliori pretio emere sit paratus, ea tamen remittat, quæ venditori gravia erant in priore emptione.

TIT. II. — 1. L. 3, § 2, infr. pro emptore. — 2. L. 5, supr. de contrah. empt.; L. 1, infr. de leg. commissar. — 3. L. 6, in pr. infr. h. t. — 4. Adde L. 4, § 1, infr. eod. — 5. Adde L. 2, in fin.; L. 5, supr. eod. — 6. L. 5, infr. quib. mod. pignus; eide L. 5, § 4, infr. de pignorib. — 7. Arg. L. 4, in pr. supr. de rei vind. — 8. L. 11, § 10, infr. quod vi aut clam. — 9. L. 6,

8. POMPONIUS, lib. 9, ad Sabinum.

Quidquid enim ad utilitatem venditoris pertinet, pro meliore conditione haberi debet.

6. ULPIANUS, lib. 28, ad Sabinum.

Item quod dictum est, fructus interea captos emptorem priorem sequi, lotiens verum est, quotiens nullus emptor existit, qui meliorem conditionem adferat, vel falsus existit: sin vero existit emptor posterior, fructus refundere priorem debere constat, [sed venditori]: et ita Julianus lib. 48 Digestorum scripsit. — § 1. Si quis extiterit, qui meliorem conditionem adferat, deinde prior emptor adversus eum licitatus sit, et penes eum emptorem manserit, dubitari poterit, utrum fructus ipse habeat, quasi nulla meliore conditione allata? An vero venditoris sint, licet eadem sit persona, quæ meliorem conditionem attulit? Quod ratio facere videtur: intererit tamen, quid acti sit: et ita Pomponius scribit.

7. PAULUS, lib. 5, ad Sabinum.

Licet autem venditori, meliore allata conditione, addicere posteriori: nisi prior paratus sit plus adicere.

8. Idem, lib. 33, ad Edictum.

Necesse autem habebit venditor, meliore conditione allata, priorem emptorem certiore facere, ut, si quid alius adjicit, ipse quoque adicere possit.

9. ULPIANUS, lib. 28, ad Sabinum.

Sabinus scribit, licere venditori meliorem conditionem oblatam abicere, sequique primam, quasi meliorem. Et ita utitur. Quid tamen, si hoc erat nominatim actum, ut liceret resiliere emptori meliore conditione allata? Dicendum erit, dissolutam priorem emptionem, etiamsi venditor sequentem non admittat.

10. JULIANUS, lib. 15 Digestorum.

Sed si proponatur, a creditore pignus in diem additum, non potest videri bona fide negotium agi, nisi additio recipiatur. Quid ergo est, si inops emptor, et impediende tantummodo venditionis causa intervenit? Potest creditor, sine periculo, priori emptori addicere.

11. ULPIANUS, lib. 28, ad Sabinum.

Quod autem Sabinus scribit, fundum in diem addictum non posse rursum, qui semel fuerit in diem additus, ratione ejusmodi defendit: quia prioris, inquit, emptoris statim fit, scilicet quasi non videatur melior conditio allata, si non secure secundo emptori fundus addicitur, sed alia licitatio prospicitur. Sed Julianus lib. 15 Digestorum scripsit, interesse multum, quid inter contrahentes actum sit, nec impedire quicquam, vel hoc agi, ut sæpius [fundus] collocetur: dum vel prima, vel secunda, vel tertia adjectione res a venditore discedat. — § 1. Item quod Sabinus ait, si, tribus vendentibus, duo posteriori addixerint, unus non admiserit adjectionem, hujus partem priori, duorum posteriori emptam, ita demum verum est, si variis pretiis partes suas distraxerint.

12. POMPONIUS, lib. 9, ad Sabinum.

Etsi dispare partes vendentium fuerint.

13. ULPIANUS, lib. 28, ad Sabinum.

Quod si uno pretio venderint, dicendum est, totam priori emptam manere: quemadmodum si quis mihi totum fundum ad diem addixisset, postea vero pretio adjecto, dimidiam alii addixerit. Celsus quoque lib. 8 Digestorum refert, Mucium, Brutum, Labeonem, quod Sabinum existimare. Ipse quoque Celsus idem probat: et adjicit, mirari se, a nemine animadversum, quod si prior emptor ita contraxit, ut nisi totum fundum emptum nollet habere, non habere eum eam partem emptam, quam unus ex sociis posteriori emptori addicere noluit. — § 1. Verum est autem, vel unum ex venditoribus posse meliorem adferre conditionem: emere enim cum tota re etiam nostram partem possumus.

14. PAULUS, lib. 5, ad Sabinum.

Si venditor simulaverit meliorem allatam conditionem, cum minoris, vel etiam tantidem alii venderet, utrique emptori in solidum erit obligatus. — § 1. Sed si emptor alium non idoneum subjecerit, eique fundus additus est, non video (inquit) quemadmodum priori sit emptus, cum alia venditio, et vera post ea subsecuta sit: sed verum est, venditorem deceptum ex venditio actionem habere cum priore emptore, quanti sua intersit, id non esse factum: per quam actionem et fructus, quos

in pr. infr. h. t. — 10. L. 2, in fin. supr. eod.; L. 3, § 4, infr. pro emptore. — 11. Adde L. 5, infr. de lege commissar. — 12. L. 4, § 4, in fin. supr.; L. 16, infr. h. t. — 13. L. ult. infr. de jure fisci. — 14. Adde L. 35, supr. de minor. — 15. Arg. L. 3, infr. de leg. commissar.; L. pen. circa fin. C. de pactis. — 16. Adde L. 47, in fin. supr. de minor.

prior emptor percepit, et quo deterior res culpa vel dolo malo ejus facta sit, recipiet venditor: et ita Labeoni et Nervæ placet. — § 2. Sed si neuter solvendo emptorem, majore autem pretio additum est prædium ei, qui solvendo non est, abutum est a priore emptione, quia ea melior intelligitur, quam venditor comprobavit, cui licuit non addicere. — § 3. Sed et si pupillus postea sine tutoris auctoritate pluris emerit, consentiente venditore abibitur a priore emptione. Idem et de servo alieno. Aliter atque si servo suo, vel filio, quem in potestate habet, vel domino rei per errorem id addixerit: quia non est emptio his casibus. Quod si alieno servo, quem putaverit liberum esse, addixerit, contra se habebit, et erit hic similis egenti. — § 4. Emptorem, qui meliorem conditionem attulerit, præter corpus nihil sequitur, quod venierit. — § 5. Non tamen ideo, si tantundem pretium alius det, hoc ipso, quod fructus cum non sequantur, qui securi essent priorem emptorem, melior conditio videtur allata, quia non id agitur inter emptorem, et venditorem.

15. POMPONIUS, lib. 9, ad Sabinum.

Si prædium in diem additum, ante diem venditor mortuus sit, sive post diem heres ei existat, sive omnino non existat, priori prædium emptum est: quia melior conditio allata, quæ domino placeat, intelligi non potest, cum is, qui vendat, non existat: quod si intra diem adjectionis heres existat, melior conditio ei adferri potest. — § 1. Si fundus in diem additus fuerit pluris, ut quadam ei accedat, quæ non accesserint priori emptori, si non minoris sint hæ res, quam quo pluris postea fundus venierit, prior venditio valet; quasi melior conditio allata non sit, si minoris sint. Idemque astimandum est, si dies longior pretii solvendi data fuerit; ut quærat, quantum ex usura ejus temporis capi poterit.

16. ULPIANUS, lib. 32, ad Edictum.

Imperator Severus rescripsit, Sicut fructus in diem addicte domus, cum melior conditio fuerit allata, venditori restitui necesse est, ita rursum que prior emptor medio tempore necessario probaverit evogata, de reddu retineri: vel, si non sufficit, solvi æquum est: et credo sensisse principem de empti venditi actione.

17. JULIANUS, lib. 15 Digestorum.

Cum duo servi duobus separatim denis in diem additi sint, et extiterit, qui pro utroque triginta det, refert, unius pretio decem, an singulorum quina adiciat: secundum superiorem adjectionem, is servus inemptus erit, cujus pretio adjectio facta fuerit: secundum posteriorem [adjectionem], uterque ad posteriorem emptorem pertinebit: quod si incertum sit, ad utrius pretium addiderit, a priore emptione non videbitur esse discussum.

18. AFRICANUS, lib. 5 Questionum.

Cum in diem duobus sociis fundus sit additus, uno ex his pretium adjiciente, etiam pro ipsius parte a priore venditione discedi rectius existimatur.

19. JAVOLENUS, lib. 2, ex Plautio.

Fundo in diem addicto, si postea pretium adjectum est, et venditor, alio fundo applicito, eum ipsum fundum posteriori emptori addixit, et id sine dolo malo fecit, priori emptori obligatus non erit: nam quamvis non id tantum, quod in diem additum erat, sed aliud quoque cum eo venierit, tamen, si venditor dolo caret, prioris emptoris causa absoluta est: id enim solum intuemum est, an priori venditori bona fide facta sit adjectio.

20. PAPIANUS, lib. 3 Responsorum.

Prior emptor post meliorem conditionem allatam, ob pecuniam in exordio venditori de pretio solutam, contra secundum emptorem, citra delegationem jure stipulationis interpositam, agere non potest.

TIT. III.

DE LEGE COMMISSORIA.

1. ULPIANUS, lib. 28, ad Sabinum.

Si fundus commissoria lege venierit, magis est, ut sub conditione resolvatur emptio, quam sub conditione contrahi videatur.

17. L. 39, infr. h. t. — 18. L. 6, in pr. supr. eod. — 19. L. 15, § 1, supr. eod. — 20. L. 4, in pr.; Tr. III. — 1. Fac. Lib. 4, C. 34, L. 5. — 2. L. 5, § 3, infr. pro emptore. — 3. L. 4, in pr.; L. 5, L. ult. infr. h. t.; L. 38, in pr. supr. de minor. — L. 6, § 1, supr. de contrah. empt.; L. 6, § 1, infr. de divers. tempor. præscript.; L. 25, in fin. infr. de oblig. et act.; L. ult. infr. de rescind. vend. — 4. L. 3, infr. h. t. — 5. Adde L. 6, in pr. supr. de pignorat. act. — 6. L. 2, supr. h. t. — 7. Arg. L. pen. circa fin. C. de pact. — 8. — 9. L. 6, § 1, supr.

2. POMPONIUS, lib. 35, ad Sabinum.

Cum venditor fundi in lege ita caverit, si ad diem pecunia soluta non sit, [ut] fundus inemptus sit, ita accipitur inemptus esse fundus, si venditor in emptum eum esse velit, quia id venditoris causa cavetur: nam si aliter acciperetur, exusta villa in potestate emptoris futurum, ut non dando pecuniam inemptum faceret fundum, qui ejus periculo fuisset.

3. ULPIANUS, lib. 30, ad Edictum.

Nam legem commissoriam, quæ in venditionibus adjicitur, si volet, venditor exercebit: non etiam invitus.

4. Idem, lib. 32, ad Edictum.

Si fundus lege commissoria venierit, hoc est, ut nisi intra certum diem pretium sit exsolutum, inemptus fiet: videamus, quemadmodum venditor agat tam de fundo, quam de his, quæ ex fundo percepta sint? Itemque si deterior fundus effectus sit facto emptoris? Et quidem finita est emptio; sed jam decisa questio est, ex vendito actionem competere, ut rescriptis imperatoris Antonini et D. Severi declaratur. — § 1. Sed, quod ait Neratius, habet rationem, ut interdum fructus [emptor] lucretur, cum pretium, quod numeravit, perdidit. Igitur, sententia Neratii tunc habet locum, quæ est humana, quando emptor aliquam partem pretii dedit. — § 2. Eleganter Papinianus lib. 3 Responsorum scribit, statim, atque commissa lex est, statuere venditorem debere, utrum commissoriam velit exercere, an potius pretium petere: nec posse, si commissoriam elegit, postea variare. — § 3. In commissoriam etiam hoc solet convenire, ut si venditor eundem fundum venderet, quanto minoris vendiderit, id a priore emptore exigat. Erit itaque adversus eum ex vendito actio. — § 4. Marcellus lib. 20 dubitat, commissoria utrum tunc locum habet, si interpellatus non solvat, an vero si non obtulerit? Et magis arbitror, offerre eum debere, si vult se legis commissoria potestate solvere: quod si non habet, cui offerat, posse esse securum.

5. NERATIUS, lib. 5 Membranarum.

Lege fundo vendito dicta, ut si intra certum tempus pretium solutum non sit, res inempta sit, de fructibus, quos interim emptor perciperet, hoc agi intelligendum est, ut emptor interim eos sibi suo quoque jure perciperet; sed si fundus revenisset, Aristo existimabat, venditori de his iudicium in emptorem dandum esse: quia nihil penes eum residere oporteret ex re, in qua fidem fessellisset.

6. SCEVOLA, lib. 2 Responsorum.

De lege commissoria interrogatus ita respondit, si per emptorem factum sit, quo minus legi pareretur, et ea lege uti venditor velit, fundos inemptos fore, et id, quod arrhæ, vel alio nomine datum esset, apud venditorem remansurum. — § 1. Idem respondit, si ex lege inempti sint fundi, nec id, quod accessurum dictum est, emptori deberi. — § 2. Post diem lege commissoria comprehensum, venditor partem reliquæ pecuniæ accipit: respondit, si post statutum diem reliquæ pecuniæ, venditor legem dictam non exercuisset, et partem reliqui debiti accepisset, videri recessum a commissoria.

7. HERMOGENIANUS, lib. 2 juris Epitomarum.

Post diem commissoria legi præstitutum, si venditor pretium petat, legi commissoria renunciatum videtur, nec variare, et ad hanc redire potest.

8. SCEVOLA, lib. 7 Digestorum.

Mulier fundos Gaio Seio vendidit, et acceptis arrhæ nomine certis pecuniis, statuta sunt tempora solutioni reliquæ pecuniæ; quibus si non paruisset emptor, pactus est, ut arrham perderet, et inemptæ villæ essent: die statuto emptor testatus est, se pecuniam omnem reliquam paratum fuisse exsolvere, et sacculum cum pecunia signatorum signis obsignavit; defuisse autem venditricem: posteriore autem die nomine fisci testato conventum emptorem, ne ante mulieri pecuniam exsolvet, quam fisco satisfaceret: questum est, an fundi non sint in ea causa, ut a venditrice vindicari debeant ex conventionem venditoris? Respondit, secundum ea, quæ proponerentur, non commississe in legem venditionis emptorem.

de contrah. empt.; L. 3, C. de pact. inter emptor. — 10. L. 7, infr. h. t. — 11. L. 6, § 1, supr. de contrah. empt. — 12. L. 12, C. de contrah. et committ. stipul.; L. 2, circa fin. C. de jure employte. — 13. L. ult. infr. h. t.; L. 17, § 3, infr. de usur. — 14. L. 3, supr. h. t. — 15. L. 6, supr. de in diem addict. — 16. Exrip. L. 4, § 1, supr. h. t. — 17. L. 4, C. de pact. inter empt. — 18. L. 38, in pr. vers. dieban. supr. de minor. — 19. L. 4, § 1, in fin. supr. h. t. — 20. L. 1, C. de pact. inter empt. — 21. L. 2, supr. h. t. — 22. L. 4, in fin. supr. eod.

DE HEREDITATE¹, VEL ACTIONE VENDITA.

1. POMPONIUS, lib. 9, ad Sabinum.

Si hereditas venierit ejus qui vivit, aut nullus sit, nihil esse acti: quia² in rerum natura non sit, quod venierit.

2. ULPIANUS, lib. 49, ad Sabinum.

Venditor hereditatis satisfacere de evictione non debet: cum [id] inter ementem et vendentem agatur, ut neque³ amplius, neque minus juris emptor habeat, quam apud heredem futurum esset: plane, de facto⁴ suo venditor satisfacere cogendus est. — § 1. In hereditate vendita utrum ea quantitas spectatur, quæ fuit mortis tempore, an ea, quæ fuit, cum aditur hereditas? an ea, quæ fuit, cum hereditas venditur, videndum erit? Et verius est, hoc esse servandum, quod actum est: plerumque autem hoc agi videtur, ut quod ex hereditate pervenit, in id tempus, quo vindictio fit, id videatur venisse. — § 2. Illud potest quæri, si etiam impuberi sit substitutus is, qui vendidit hereditatem testatoris, an etiam id, quod ex impuberis hereditate ad eum, qui vendidit hereditatem, pervenit, ex empto actioni locum faciat? Et magis est, ne veniat: quia alia hereditas est: licet enim unum⁵ testamentum sit, alia tamen, atque alia hereditas est. Plane, si hoc actum sit, dicendum erit, etiam impuberis hereditatem in venditionem venire, maxime si jam delata impuberis hereditate venierit hereditas. — § 3. *Pervenisse⁶ ad venditorem hereditatis* quomodo videatur, queritur: et ego puto, antequam quidem corpora rerum hereditariarum nactus venditor fuerit, hactenus videri ad eum pervenisse, quatenus⁷ mandare potest earum rerum persecutionem, actionesque tribuere: enimvero ubi corpora nactus est, vel debita exegit, plenius ad eum videri pervenisse. Sed et si rerum venditarum ante hereditatem venditam pretia fuerit consecutus, palam est ad eum pretia rerum pervenisse. Illud retinendum est, cum⁸ effectu videri pervenisse, non prima ratione: idcirco quod⁹ legatorum nomine quis præstitit, non videtur ad eum pervenisse: sed et si quid æris alieni est, vel cujus alterius oneris hereditarii, pervenisse merito negabitur. Sed et rerum ante venditionem donatarum pretia præstari, æquitatis ratio exigit. — § 4. Non tantum autem quod ad venditorem hereditatis [pervenit], sed et quod ad heredem ejus ex hereditate pervenit, emptori restituendum est: et non solum quod jam pervenit, sed et quod quandoque pervenerit, restituendum est. — § 5. Sed et si quid dolo malo eorum factum est, quo¹⁰ minus ad eos perveniat, et hoc emptori præstandum est: *fecisse autem dolo malo, quo minus perveniat*, videtur, [sive] alienavit aliquid, vel etiam accepto quem liberavit, vel id egit dolo malo, ne¹¹ de hereditate acquireretur, vel ne possessionem adipisceretur, quam¹² posset adipisci. Sed et si non dolo malo sed lata culpa admisit aliquid, utique tenebitur. Depedita autem et deminuta sine dolo malo venditoris non præstantur.

§ 6. Illud quæsitum est, an venditor hereditatis¹³ ob debitum a filio suo, qui in potestate ejus esset, servove, ejus, cujus hereditatem vendidisset, præstare debeat emptori? Et visum est, quidquid dumtaxat de peculio filii, servive, aut in suam rem versum inveniat, præstare cum debere. — § 7. Solet quæri, an et, si quid lucris occasione hereditatis venditor senserit, emptori restituere id debeat? Et est apud Julianum¹⁴ hæc questio tractata lib. 6 Digestorum, et ait, quod non debitum exegerit, retinere heredem: et quod non debitum solverit, non reputare: nam hoc servari, ut heres emptori non præstet, quod non debitum exegerit: neque ab eo consequatur, quod non debitum præstiterit: si autem oonemnatus præstiterit, hoc solum heredi sufficit, esse eum condemnatum sine dolo malo suo, etiamsi maxime creditor non fuerit is, cui condemnatus est heres: quæ sententia mihi placet. — § 8. Non solum autem hereditatis actiones, sed etiam eas obligationes, quas ipse heres constituit, dicendum erit præstari emptori debere: itaque et si fidejussorem acceperit ab hereditario debitore, ipsam hanc actionem, quam habet heres, præstare [emptori] debet: sed et si novaverit, vel in iudicium deduxerit actionem, præstare debet hanc ipsam actionem, quam nactus est. — § 9. Sicuti lucrum omne ad emptorem hereditatis respicit, ita¹⁵ damnum quoque debet ad eundem respicere. — § 10. Denique si rem hereditariam heres vendiderit, ac per hoc fuerit condemnatus, non habet contra emptorem actionem: quia non ideo condemnatur, quod heres esset,

TIT. IV. — 1. Lib. 4, C. 39. — 2. L. 7, infr. h. t. — 3. L. 23, infr.; L. 5, C. eod. — 4. L. 9, supr. mandat. — 5. § 2, in fin. Inst. de pupill. substit. — 6. L. 47, supr. quod met. caus.; L. 25, supr. de hered. petit.; L. 171, infr. de verb. sign. — 7. L. 51, in fin. supr. de pecul. — 8. L. 164, in fin. infr. de verb. sign. — 9. L. 165, infr. d. t. — 10. L. 4, infr. rer. amotr. — 11. *Fide tamen* L. 154, in pr. infr. de reg. jur. — 12. L. 7, § 3, supr. de tribut. act.; L. 44,

sed quod vendiderit. Sed si pretium rei distractæ emptori hereditatis dedit, videamus, an locus sit ex vendito actioni? Et putem esse. — § 11. Sive ipse venditor dederit aliquid pro hereditate, sive procurator ejus, sive alius quis pro eo, dum negotium ejus gerit, locus erit ex vendito actioni: dummodo aliquid absit venditori hereditatis: cæterum, si nihil absit venditori, consequens erit dicere, non competere ei actionem. — § 12. Apud Julianum scriptum est, si venditor hereditatis exceperit *servum sine peculio*, et ejus nomine cum eo fuerit actum de peculio, et in rem verso, id dumtaxat eum consequi, quod præstiterit ejus peculii nomine, quod emptorem sequi debeat, aut quod in rem defuncti versum est: his enim casibus æs alienum emptoris solvit: ex cæteris causis suo nomine condemnatur. — § 13. Quid ergo, si *servum cum peculio* exceperit venditor hereditatis, conventusque de peculio præstitit? Marcus lib. 6 Digestorum, non petere eum scripsit, si modo hoc actum est, ut, quod superfuisset ex peculio, hoc haberet: at si contra actum est, recte repetere eum posse ait: si vero nihil expressim inter eos convenit, sed tantummodo peculii mentio facta est, cessare ex vendito actionem constat. — § 14. Si venditor hereditatis *cedes sibi* exceperit, quarum nomine damni infecti promissum fuerat, interest, quid acti sit: nam si ita exceperit, ut *damni quoque infecti stipulationis onus sustineret*, nihil ab emptore consequeretur: si vero id actum erit, ut *emptor hoc æs alienum exsolveret*, ad illum onus stipulationis pertinebit: si non apparebit quid acti sit, verisimile erit, id actum, ut ejus quidem damni nomine, quod ante venditionem datum fuerit, onus ad emptorem, alterius temporis ad heredem pertineat. — § 15. Si Titius Mævii hereditatem Seio vendiderit, et a Seio heres institutus, eam hereditatem Attio vendiderit, an ex prioris venditione hereditatis cum Attio agi possit? Et ait Julianus, quod venditor hereditatis petere a quolibet extraneo herede potuisset, id ab hereditatis emptore consequatur: et certe, si Seio alius heres exstitisset, quidquid venditor Mævianæ hereditatis nomine præstisset, id ex vendito actione consequi ab eo potuisset: nam et si duplam hominis a Seio stipulatus fuisset, et ei¹⁶ heres exstitisset, eamque hereditatem Titio vendidisset, evicto homine, rem a Titio servarem. — § 16. Si quid publici vectigalis nomine præstiterit venditor hereditatis consequens erit dicere, agnoscere emptorem [ei] hoc debere: namque hereditaria onera [etiam] hæc sunt: et si forte tributorum nomine aliquid dependat, idem erit dicendum. — § 17. Quod si funere facto heres vendidisset hereditatem, an impensam funeris ab emptore consequatur? Et ait Labeo, emptorem impensam funeris præstare debere: quia et ea, inquit, impensa hereditaria est: cujus sententiam et Javolenus putat veram: et ego arbitror. — § 18. Cum quis debitori suo heres exstitit, *confusione*¹⁷ creditor esse desinit: sed si vendidit hereditatem, acquisissimum videtur, emptorem hereditatis vicem¹⁸ heredis obtinere, et idcirco teneri venditori hereditatis, sive cum moritur, testator debuit, quamvis post mortem debere desiit, adita a venditore hereditate, sive quid in diem debeat, sive sub conditione, et postea conditio exstitisset: ita tamen, si ejus debiti adversus heredem actio esse poterat, ne forte etiam ex his causis, ex quibus cum herede actio non est, cum emptore agatur. — § 19. Et si servitutes¹⁹ amissit heres institutus adita hereditate, ex vendito poterit experiri adversus emptorem, ut servitutes ei restituantur. — § 20. Sed et si quid venditor nondum præstiterit, sed quoquo nomine obligatus sit propter hereditatem, nihilominus agere potest cum emptore.

5. POMPONIUS, lib. 27, ad Sabinum.

Si venditor hereditatis exactam pecuniam sine²⁰ dolo malo et culpa perdidisset, non placet eum emptori tenere.

4. ULPIANUS, lib. 32, ad Edictum.

Si nomen sit distractum, Celsus lib. 9 Digestorum scribit, locupletem²¹ esse debitorem, non debere præstare: debitorem autem esse, præstare, nisi aliud convenit.

3. PAULUS, lib. 53, ad Edictum.

Et quidem sine exceptione quoque, nisi in contrarium actum sit, sed, si certæ summæ debitor dictus sit, in eam summam tenetur venditor: si incertæ, et nihil debeat, quanti²² intersit emptoris.

6. *Idem*, lib. 5 Questionum.

Emptori nominis etiam pignoris persecutio præstari debet: ejus quoque quod postea venditor accepit: nam beneficium venditoris prodest emptori²³.

supr. mandat. — 13. L. 37, in pr. supr. de pecul. — 14. L. 20, § 18, in fin. supr. de hered. petit. — 15. L. 55, in fin. supr. pro socio; L. ult. § 3, C. de furis. — 16. L. 48, infr. ad leg. Falcid. — 17. L. 95, § 2, infr. de solution; L. 7, C. de pact. — 18. L. 9, in fin. supr. eorum mun. præd. i. immo vide L. 2, C. h. t. — 19. L. 9, supr. eorum mun. præd. — 20. § 5, in fin. supr. h. l. — 21. L. 74, § ult. infr. de evict. — 22. L. 9, infr. h. t. — 23. L. 5, C. eod.

7. *Idem*, lib. 14, ad Plautium.

Cum hereditatem aliquis vendidit, esse²⁴ debet hereditas, ut sit emptio: nec²⁵ enim alea emittur, ut in venatione, et similibus, sed res, quæ si non est, non contrahitur emptio, et ideo pretium condicetur.

8. JAVOLENUS, lib. 2, ex Plautio.

Quod si nulla hereditas ad venditorem pertinuit, quantum emptori præstare debuit, ita distingui oportebit, ut si est quidem aliqua hereditas, sed ad venditorem non pertinet, ipsa æstimetur: si nulla est, de qua actum videatur, pretium dumtaxat; et si quid in eam rem impensum est, emptor a venditore consoquatur.

9. PAULUS, lib. 53, ad Edictum.

Et si²⁶ quid emptoris interest.

10. JAVOLENUS, lib. 2, ex Plautio.

Quod si in venditione hereditatis id actum est, *si quid juris esset venditoris, venire, nec postea quidquam prestium iri*, quamvis ad venditorem hereditas non pertinerit, nihil tamen [eo] præstabitur, quia id actum esse manifestum est, ut quemadmodum emolumentum negotiationis, ita²⁷ periculum ad emptorem pertinet.

11. ULPIANUS, lib. 32, ad Edictum.

Nam hoc modo admittitur esse venditionem, *si qua hereditas est tibi empti*, et quasi spes²⁷ hereditatis: ipsum enim incertum rei veneat, ut in rebus²⁸.

12. GAIUS, lib. 10, ad Edictum provinciale.

Hoc autem sic intelligendum est, nisi sciens²⁹ ad se non pertinere, ta vendiderit: nam tunc ex dolo tenebitur.

13. PAULUS, lib. 14, ad Plautium.

Quod si sit hereditas, [etsi] non ita convenit, *ut quidquid juris haberet venditor, emptor haberet*, tunc heredem se esse, præstare debet: illo vero adjecto, liberatur venditor, si ad eum hereditas non pertineat.

14. *Idem*, lib. 35, ad Edictum.

Qui filii familias nomina vendidit, actiones quoque, quas cum patre habet, præstare debet. — § 1. Si hereditas venierit, venditor res hereditarias tradere debet: quanta autem hereditas est, nihil interest;

15. GAIUS, lib. 10, ad Edictum provinciale.

Nisi de substantia ejus affirmaverit³⁰.

16. PAULUS, lib. 53, ad Edictum.

Si quasi heres vendideris hereditatem, cum tibi ex senatusconsulto Trebelliano restituta esset hereditas, quanti emptoris intersit, teneberis.

17. ULPIANUS, lib. 43, ad Edictum.

Nomina eorum, qui sub³¹ conditione vel in diem debent, et emere et vendere solemus: ea enim res est, quæ emi et venire potest.

18. JULIANUS, lib. 15 Digestorum.

Si ex pluribus heredibus unus, antequam cæteri adirent hereditatem, pecuniam, quæ sub pœna debebatur a testatore, omnem solverit, et hereditatem vendiderit, nec a coheredibus suis propter egestatem eorum quidquam servare poterit, cum emptore hereditatis, vel ex stipulatu, vel ex vendito recte experietur: omnem enim pecuniam hereditario nomine datam, eo manifestus est, quod in iudicio familiæ eriscunda ducitur, per quod³² nihil amplius unusquisque a coheredibus suis consequi potest, quam quod tanquam heres impenderit.

19. *Idem*, lib. 28 Digestorum.

Malum interest, sub conditione aliqua obligatio veneat, an, cum ipsa obligatio sub conditione sit, pure veneat. Priori casu, deficiente conditione nullam [esse] venditionem: posteriore, statim venditionem consistere: nam si Titius tibi decem sub conditione debeat, et ego abs te nomen ejus emam, confestim ex empto vendito agere potero, ut vel acceptum ei facias.

20. AFRICANUS, lib. 7 Questionum.

Si hereditatem mihi Lucii Titii vendideris, ac post debitori ejusdem heres existas, actione ex empto teneberis. — § 1. Quod simpliciter etiam in illa propositione procedit, cum quis ipse creditori suo heres exstitit, et hereditatem vendidit.

24. L. 1, supr. eod.; L. 8, in pr. supr. de contrah. empt. — 25. *Fide tamen* L. 11, in fin. infr. h. t. — 26. L. 5, in fin. supr. eod. — 27. L. 8, § 1, supr. de contrah. empt. — 28. L. 12, infr. de act. empt. — 29. L. 6, in fin. infr. d. t. — 30. L. 15, in pr. infr. de edict. edict. — 31. L. 19, infr. h. t. — 32. L. 16, § 4, in fin.; L. 44, § 3, supr. famul. erisc. — 33. L. 91, in pr. infr. de verb. oblig. — 34. L. 51, § 8, infr. de edict. edict.; L. 15, § 8, infr. de act. empt.; L. 14,

21. PAULUS, lib. 16 Questionum.

Venditor ex hereditate, interposita stipulatione, rem hereditariam persecutus, alii vendidit: queritur, quid ex stipulatione præstare debeat: nam bis utique non committitur stipulatio, ut et rem et pretium debeat? Et quidem si, posteaquam rem vendidit heres, intercessit stipulatio, credimus, pretium in stipulationem venisse: quod si antecessit stipulatio, deinde rem nactus est, tunc rem debet. Si ergo hominem vendiderit, et is decesserit, an pretium ejusdem debeat? non enim deberet Stichus promissor³³, si eum vendidisset, mortuo eo, si nulla mora processisset: sed ubi hereditatem [vendidit], et postea rem ex ea vendidit, potest videri, ut negotium ejus agam, quam hereditatis. Sed hoc in re singulari non potest credi: nam si eundem hominem tibi vendidero, et, nec dum tradito eo, alii quoque vendidero, pretiumque accepero, mortuo eo; videamus, ne nihil tibi debeam ex empto, quoniam moram in tradendo non feci: pretium enim hominis venditi, non ex re, sed propter negotiationem, percipitur: et sic fit, quasi alii non vendidisset: tibi enim rem debebam, non actionem: at cum hereditas venit, tacite hoc agi videtur, ut si quid tanquam heres feci, id præstem emptori, quasi illius negotium agam: quemadmodum fundi venditor fructus præstet bonæ fidei ratione: quamvis, si neglexisset, ut alienum, nihil ei imputare possit: nisi culpa ejus argueretur. Quid, si rem, quam vendidi, alio possidente, petii, et litis æstimationem accepi: utrum pretium illi debeo, an rem? Utique rem: non enim actionem ei, sed rem, præstare debeo. Et si vi dejectus, vel propter furti actionem duplum abstulero, nihil hoc ad emptorem pertinebit: nam si sine culpa desit detinere venditor, actiones suas præstare debet, non rem, et sic æstimationem quoque: nam et aream tradere debet, exusto ædificio.

22. SÆVOLEA, lib. 2 Responsorum.

Hereditatis venditæ pretium pro parte accepit, reliquum emptore non solvete: quæsitum est, an corpora hereditaria pignoris³⁴ nomine teneantur? Respondi, nihil proponi, cur non teneantur.

23. HERMOGENIANUS, lib. 2 juris Epitomarum.

Venditor actionis, quam adversus principalem reum habet, omne jus, quod ex ea causa ei competit, tam adversus ipsum reum, quam adversus intercessores hujus debiti cedere debet, nisi aliud actum est. — § 1. Nominis venditor quidquid vel compensatione vel exactione fuerit consecutus, integrum emptori restituere compellitur.

24. LABEO, lib. 4 posteriorum a Javoleno Epitomatorum.

Hereditatem Cornelii vendidisti: deinde Attius, cui a te herede Cornelius legaverat, prius, quam legatum ab emptore perciperet, te fecit heredem: recte puto ex vendito te acturum, ut tibi præstetur: quia ideo³⁵ eo minus hereditas venierit, ut id legatum præstaret emptor: nec quicquam intersit, utrum Attio, qui te heredem fecerit, pecunia debita sit, an legatario.

25. *Idem*, lib. 2 Pithanon.

Si, excepto fundo hereditario, venit hereditas, deinde ejus fundi nomine venditor aliquid adquisiit, debet id præstare emptori hereditatis. *Paulus*: Imo semper queritur in ea re, quid actum fuerit: si autem id non apparebit, præstare eam rem debet emptori venditor: nam idipsum ex ea hereditate ad eum pervenisse videbitur, non secus, ac si eum fundum in hereditate vendenda non excepsisset.

TIT. V.

DE RESCINDENDA¹ VENDITIONE, ET QUANDO LICET² AB EMPTIONE DISCEDERE.

1. POMPONIUS, lib. 15, ad Sabinum.

Celsus filius putabat, si vendidisset mihi filii familias rem peculiarem, etiamsi conveniat, *ut abeat ab ea venditione*, inter patrem, et filium, et me convenire debere, ne, si cum patre solo pactus sum, filius non possit liberari: et queratur, utrumne nihil agatur ex ea pactione, an vero ego quidem liberer, filius maneat obligatus: sicuti si pupillus sine³ tutoris auctoritate paciscatur, ipse quidem liberatur, non etiam, qui cum eo pactus est: nam quod Aristo dixit, posse ita pacisci, ut unus maneat obligatus, non⁴ est verum: quia pro una parte contrahentium abiri pacto ab emptione non possit, et ideo, si ab una parte renovatus sit

§ 1, in fin. infr. de furt. — 35. L. 79, in fin. supr. de contrah. empt.; L. 6, in fin. infr. de serr. exportand.

TIT. V. — 1. Lib. 4, C. 44. — 2. Lib. 4, C. 45. — 3. L. 7, § 1, in pr. infr. h. t. — 4. *Immo vide* L. 55, supr. de pact.

contractus, dicitur non valere ejusmodi pactionem, sed dicendum est, patre paciscente, et liberato adversario, filium quoque obiter liberari.

2. *Idem*, lib. 24, ad Sabinum.

Si quam rem a te emi, eandem rursus [a te] pluris minorisve emero, discessimus a priore emptione: potest enim, dum res integra est, conventio nostra, infecta fieri emptio, atque ita consistit posterior emptio, quasi nulla præcesserit: sed non poterimus eadem ratione uti post pretium solutum emptione repetita, cum post pretium solutum infectam emptionem facere non possumus.

3. PAULUS, lib. 33, ad Edictum.

Emptio et venditio, sicut consensu contrahitur, ita contrario sensu resolvitur, antequam fuerit res secuta. Ideoque quaesitum est, si emptor fidejussorem acceperit, vel venditor stipulatus fuerit, an nuda voluntate resolvatur obligatio? Julianus scripsit, ex empto quidem agi non posse, quia bonæ fidei iudicio exceptiones pacti insunt: an autem fidejussori utilis sit exceptio, videndum? Et puto, liberato reo et fidejussorem liberari. Item venditorem ex stipulato agentem, exceptione summoventi oportet. Idemque juris esse, si emptor quoque rem in stipulationem deduxerit.

4. Lib. 8 Digestorum Juliani Paulus notat.

Si emptio contracta sit, togæ [puta] aut lancis, et pactus sit venditor, ne alterutrum emptio maneat, puto resolvi obligationem hujus rei nomine dumtaxat.

5. JULIANUS, lib. 15 Digestorum.

Cum emptor venditori, vel emptori venditor, acceptum faciat, voluntas utriusque ostenditur id agentis, ut a negotio discedatur, et perinde habeatur, ac si contraxisset inter eos, ut neuter ab altero quicquam peteret: sed ut evidentius appareat, acceptilatio in hac causa non sua natura, sed potestate conventionis valet. — § 1. Emptio nuda conventio dissolvitur, si res secuta non fuerit. — § 2. Mortuo autem homine, perinde habenda est venditio, ac si traditus fuisset: utpote cum venditor liberetur, et emptori homo pereat: quare, nisi justa conventio intervernerit, actiones ex emptio et venditio manebunt.

6. PAULUS, lib. 2, ad Edictum.

Si convenit, ut res, quæ venit, si intra certum tempus displicuerit, redderetur, ex empto actio est, ut Sabinus putat, aut proxima empti in factum datur.

7. *Idem*, lib. 5 Questionum.

Si id quod pure emi, sub conditione rursus emam, nihil agitur posteriore emptione. — § 1. Si pupilli persona intervenit, quia ante sine tutoris auctoritate, deinde tutore auctore emi, quamvis venditor jam ei obligatus fuit, tamen, quia pupillus non tenebatur, renovata venditio efficit, ut invicem obligati sint. Quod si ante tutoris auctoritate intervenit, deinde sine tutore auctore emi, nihil actum est posteriore emptione. Idem potest queri, si sine tutoris auctoritate pactus fuerit, ut discedatur ab emptione, an proinde sit, atque si ab initio sine tutoris auctoritate emisit, ut scilicet ipse non teneatur, sed agente eo retentiones competant? Sed nec illud sine ratione dicitur, quoniam initio recte emptio sit contracta, vix bonæ fidei convenire, eo pacto stari, quod alteri captiosum sit: et maxime, si justo errore sit deceptus.

8. SCEVOLA, lib. 2 Responsorum.

Titius Seii procurator, defuncto Seio, ab eo scriptus heres, cum ignoraret, fundum vendente servo hereditario, quasi procurator subscripsit: quaesitum est, an cognito eo, prius quam emptio perficeretur, a venditione discedere possit? Respondit, Titium, si non ipse vendidit, non idcirco actionibus civilibus teneri, quod servo vendente subscriperat, sed servi nomine prætoriam actione teneri.

9. *Idem*, lib. 4 Digestorum.

Fundus, qui Lucii Titii erat, ob vectigale reipublice venit: sed cum Lucius Titius debitor professus esset, paratum se vectigale exsolvere solvendum, cum minore venisset fundus, quam debita summa esset, præses provincie reseidit venditionem, eumque restitui jussit Lucio Titio: quaesitum est, an post sententiam præsidis, antequam restitueretur, in bonis Lucii Titii fundus emptus esset? Respondit, non prius quam emptori

5. L. 72, in pr. supr. de contrah. empt.; L. 7, § 6; L. 58, supr. de pact., § ult. Inst. quib. mod. tollit. oblig.; L. 1, L. 2, C. quando licet ab empt. disced. — 6. *Idem* d. L. 1, in fin. C. quando licet ab empt. disced. — 7. d. L. 7, § 6; d. L. 58, L. 6, § ult. supr. de contrah. empt.; L. 80, infr. de solut. § fin. Inst. quib. mod. tollit. oblig. — 8. *Idem* tamen L. 27, § 6, supr. de pact. — 9. L. ult. infr. de acceptil. — 10. *Idem* vide L. 56, supr. de pact. — 11. L. 2, supr. h. t. — 12. *Idem* L. 31, § 22, infr. de edil. edict. — 13. L. 1, supr. h. t. —

pretium esset illatum, vel si pretium nondum esset ab emptore solutum, in vectigal satisfactum esset.

10. *Idem*, lib. 7 Digestorum.

Seius a Lucio Titio emi fundum lege dicta, ut si ad diem pecuniam non solvisset, res inempta fieret. Seius, parte pretii præsentis die soluta, defuncto venditore, filiis ejus pupillaribus ætatis et ipse tutor cum aliis datus, neque contutoribus pretium secundum legem numeravit, nec rationibus tutelæ retulit: quaesitum est, an irrita emptio facta esset? Respondit, secundum ea quæ proponerentur, inemptam videri. — § 1. Emptor prædiorum, cum suspicaretur Numeriam et Semproniam controversiam moturas, pactus est cum venditore; ut ex pretio aliqua summa apud se maneret, donec emptori fidejussor daretur a venditore: postea venditor eam legem inseruit, ut, si ex die pecunia omnis soluta non esset, et venditor ea prædia venisse nollet, inventura esset: interea de adversariis alteram mulierem venditor superavit, cum altera transegit, ita ut sine ulla questione emptor prædia possideret: quaesitum est, cum neque fidejussor datus [est], nec omnis pecunia secundum legem suis diebus soluta sit, an prædia inventura sint? Respondit, si convenisset, ut non prius pecunia solveretur, quam fidejussor venditii causa daretur, nec id factum esset, cum per emptorem non staret quominus fieret, non posse posteriorem legis partem exerceri.

TIT. VI.

DE PERICULO ET COMMODO REI VENDITÆ.

1. ULPIANUS, lib. 28, ad Sabinum.

Si vinum venditum acuerit, vel quid aliud vitii sustinuerit, emptoris erit damnum: quemadmodum si vinum esset effusum, vel vasis contusis, vel qua alia ex causa. Sed si venditor se periculo subiecit, in id tempus periculum sustinebit, quoad se subiecit: quod si non designavit tempus eatenus periculum sustinere debet, quoad degustetur vinum: videlicet quasi tunc plenissime veneat, cum fuerit degustatum. Aut igitur convenit, quoad periculum vini sustineat, et eatenus sustinebit: aut non convenit, et usque ad degustationem sustinebit: sed si nondum sunt degustata, signata tamen ab emptore vasa vel dolia, consequenter dicemus, adhuc periculum esse venditoris: nisi [si] aliud convenit. — § 1. Sed et custodiam ad diem mensuræ venditor præstare debet: priusquam enim admetiatur vinum; [prope] quasi nondum venit: post mensuram factam, venditoris desinit esse periculum, et ante mensuram periculo liberatur, si non ad mensuram vendidit, [sed] forte amphoras, vel etiam singula dolia. — § 2. Si dolium signatum sit ab emptore, Trebatius ait, traditum id videri: Labeo, contra. Quod et verum est; magis enim ne summatetur signari solere, quam ut tradere tum videatur. — § 3. Licet autem venditori vel effundere vinum, si diem ad metiendum præstituit, nec intra diem admensum est: effundere autem non statim poterit, prius quam testando denunciaret emptori, ut aut tollat vinum, aut sciat futurum, ut vinum effunderetur; si tamen, cum posset effundere, non effundit, laudandus est potius: ea propter mercedem quoque doliorum potest exigere; sed ita demum, si interfuit ejus inania esse vasa, in quibus vinum fuit, veluti si locaturus ea fuisset, vel si necesse habuit alia conducere dolia: commodius est autem conducere vasa, nec reddi vinum, nisi, quanti conduxerit, ab emptore reddatur; aut vendere vinum bona fide, id est, quantum sine ipsius incommodo fieri poterit, operam dare, ut quam minime detrimento sit ea res emptori. — § 4. Si doliare vinum emeris, nec de tradendo [eo] quicquam convenierit, id videri actum, ut ante evacuarentur, quam ad vindemiam opera eorum futura sit necessaria: quod si non sint evacuata, faciendum, quod veteres putaverunt, per corbem venditorem mensuram facere, et effundere: veteres enim hoc propter mensuram suaserunt, si quanta mensura esset, non appareat, videlicet ut appareret quantum emptori perierit.

2. GAIVS, lib. 2 cottidianarum Rerum.

Hoc ita verum est, si is est venditor, cui sine nova vindemia non sint ista vasa necessaria: si vero mercator est, qui emere vina, et vendere solet, is dies spectandus est, quo ex commodo venditoris tolli possint. — § 1. Custodiam autem ante admetiendi diem quam præstare ven-

14. L. 5, C. si advers. fisc.; L. 3, C. si venditio pign. agat. — 15. *Idem* vide L. 3, C. de iure fisci. — 16. L. 28, in pr. supr. de pignorat. act. — 17. L. 2, supr. de leg. commissor. — 18. d. L. 2.

TIT. VI. — 1. Lib. 4, C. 48. — 2. § 2, infr. h. t. — 3. L. 2, § 1, infr. h. t. — 4. L. 35, § 5, supr. de contrah. empt. — 5. *Idem* tamen L. 14, in fin. infr. h. t. — 6. L. 1, § 1, supr.; L. 3, infr. h. t.

ditorem oporteat, utrum plenam, ut et diligentiam præstet: an vero dolum duntaxat, videamus? Et puto, eam diligentiam venditorem exhibere debere, ut fatale damnum, vel vis magna, sit excusatum.

3. PAULUS, lib. 8, ad Sabinum.

Custodiam autem venditor talem præstare debet, quam præstant hi quibus res commodata est; ut diligentiam præstet exactiorem, quam in suis rebus adhiberet.

4. ULPIANUS, lib. 28, ad Sabinum.

Si quis vina venderit, et intra certum diem degustanda dixerit, deinde per venditorem steterit, quo minus degustarentur: utrum præteritum dumtaxat periculum acoris et mucoris venditor præstare debet? an vero etiam die præterito, ut, si forte corrupta sint, postea quam dies degustandi præterit, periculum ad venditorem pertineat? an vero magis emptio sit soluta, quasi sub conditione venierint, hoc est, si ante diem illum fuisset degustata? Et intererit, quid actum sit: ego autem arbitror, si hoc in oculo sit, debere dici, emptionem manere; periculum autem ad venditorem respicere, etiam ultra diem degustando prænitum, quia per ipsum factum est. — § 1. Si aversione vinum venit, custodia tantum præstanda est: ex hoc apparet, si non ita vinum venit, ut degustaretur, neque acorem, neque mucorem, venditorem præstare debere, sed omne periculum ad emptorem pertinere: difficile autem est, ut quisquam sic emat, ut ne degustet: quare si dies degustationi adjectus non erit, quandoque degustare emptor poterit, et, quoad degustaverit, periculum acoris et mucoris ad venditorem pertinebit: dies enim degustationi præstitutus meliorem conditionem emptoris facit. — § 2. Vino autem per aversionem vendito, finis custodiæ est avehendi tempus. Quod ita erit accipiendum, si adjectum tempus est: cæterum, si non sit adjectum, videndum, ne infinitam custodiam non debeat venditor? Et est verius (secundum ea quæ supra ostendimus) aut interesse, quid de tempore actum sit, aut denunciare ei ut tollat vinum: certe, antequam ad vindemiam fuerint dolia necessaria, debet avehi vinum.

5. PAULUS, lib. 8, ad Sabinum.

Si per emptorem steterit, quo minus ad diem vinum tolleret; postea, nisi quod dolo malo venditoris interceptum esset, non debet ab eo præstari, si, verbi gratia, amphore centum ex eo vino, quod in cella esset, venierint, si admensum est; donec admetiatur, omne periculum venditoris est, nisi id per emptorem fiat.

6. POMONIUS, lib. 9, ad Sabinum.

Si vina emerim, exceptis acidis, et mucidis, et mihi expediat acida quoque accipere, Proculus ait, quamvis id emptoris causa exceptum sit, tamen acida et mucida non venisse: nam que invitum emptor accipere non cogeretur, iniquum esse, non permitti venditori vel alii ea vendere.

7. PAULUS, lib. 8, ad Sabinum.

Id quod post emptionem fundo accessit per alluvionem, vel perit, ad emptoris commodum incommodumque pertinet: nam et si totus ager post emptionem flumine occupatus esset, periculum esset emptoris: sic igitur et commodum ejus esse debet. — § 1. Quod venditur, in modum agri cedere debet: nisi [sit] id actum est, ne cederet: at quod non venit, in modum cedendum, si idipsum actum est, ut cederet, veluti viae publicæ, limites, luci, qui fundum tangunt. Cum vero neutrum dictum est, cedere non debet: et ideo nominatim caveri solet, ut luci, viae publicæ, quæ in fundo sint, totæ in modum cedant.

8. *Idem*, lib. 33, ad Edictum.

Necessario sciendum [est], quando perfecta sit emptio: tunc enim sciemus, cujus periculum sit: nam perfecta emptione periculum ad emptorem respiciet. Et, si id, quod venierit, appareat, quid, quale, quantum sit, [sit] et pretium, et pure venit, perfecta est emptio. Quod si sub conditione res venierit, si quidem defecerit conditio, nulla est emptio, sicuti nec stipulatio: quod si existerit, Proculus et Octavenus emptoris esse periculum aiunt. Idem Pomponius lib. 9 probat. Quod si pendente conditione, emptor vel venditor decesserit; constat, si existerit conditio, heredes quoque obligatos esse, quasi jam contracta emptione in præteritum. Quod si pendente conditione res tradita sit; emptor non poterit eam usucapere pro emptore, et quod pretii solutum est, repetetur, et fructus medii temporis venditoris sunt: sicuti stipulationes, et legata conditionalia perimuntur, si pen-

7. L. 11, in fin. infr. eod.; L. 35, § 4, supr. de contrah. empt. — 8. L. 5, § 2, supr. commodat. — 9. § 1, infr. lic.; L. 1, in pr. supr. h. t. — 10. L. 1, in pr. supr. eod. — 11. d. L. 1, § 5. — 12. L. 17, infr. eod. — 13. L. 1, § 1, supr. eod. — 14. § 2, vers. sed et si, Inst. de empt. et vend. — 15. d. § 3, vers. sique. — 16. d. § 5, vers. nam; et L. 10, infr. de reg. jur. — 17. L. 51, supr. de contrah. empt. — 18. L. 1, C. h. t. — 19. L. 74, l. 75, in pr. infr. de verb. oblig. — 20. L. 9, C. de contrah. empt. — 21. L. 7, in pr. supr. d. t. — 22. L.

dente conditione res extincta fuerit. Sane si exstet res, licet deterior effecta, potest dici, esse damnum emptoris. — § 1. Si ita venierit, est ille servus emptus, sive navis ex Asia venerit, sive non venerit, Julianus putat, statim perfectam esse venditionem, quoniam certum sit eam contractam. — § 2. Cum usufructum mihi vendas, interest, utrum jus utendi fruendi, quod solum tuum sit, vendas, an vero in ipsum corpus, quod tuum sit, usufructum mihi vendas: nam priore casu, etiamsi statim morieris, nihil mihi heres tuus debet, heredi autem meo debebitur, si tu vivis: posteriore casu, heredi meo nihil debebitur, heres tuus debet.

9. GAIVS, lib. 10, ad Edictum provinciale.

Si post inspectum prædium, antequam emptio contraheretur, arbores vento vi dejectæ sunt, an hæ quoque emptori tradi debeant, quaeritur? Et responsum est, non deberi, quia eas non emerit, cum, antequam fundum emerit, desiderint fundi esse: sed si ignoravit emptor dejectas esse arbores, venditor autem scivit, nec admonuit, quanti emptoris interfuerit, rem æstimandam esse, si modo venit.

10. ULPIANUS, lib. 8 Disputationum.

Si in venditione conditionali hoc ipsum convenisset, ut res periculo emptoris servaretur; puto pactum valere. — § 1. In libro septimo Digestorum Juliani Scævola notat: Fundi nomine emptor agere non potest, cum prius, quam mensura fieret, inundatione aquarum, aut chasmate, aliove quo casu pars fundi interierit.

11. ALFENUS [Varus], lib. 2 Digestorum.

Si vendita insula combusta esset, cum incendium sine culpa fieri non possit, quid juris sit? Respondit: Quia sine patrisfamilias culpa fieri potest, neque si servorum negligentia factum esset, continuo dominus in culpa erit: quamobrem si venditor eam diligentiam adhibuisset in insula custodienda, quam debent homines frugi et diligentes præstare, si quid accidisset, nihil ad eum pertinebit.

12. PAULUS, lib. 3 Epitomarum Alfeni digestorum.

Lectos emptos ædilis, cum in via publica positi essent, concidit: si traditi essent emptori, aut per eum stetisset, quominus traderentur, emptoris periculum esse placet;

13. JULIANUS, lib. 3, ad Urseium Ferozem.

Eumque cum ædili, si id non jure fecisset, habiturum actionem legis Aquiliæ: aut certe cum venditore ex empto agendum esse, ut is actiones suas, quas cum ædile habuisset, ei præstaret.

14. PAULUS, lib. 3 Epitomarum Alfeni digestorum.

Quod si neque traditi essent, neque emptor in mora fuisset, quo minus traderentur, venditoris periculum erit. — § 1. Materia empta si furto perisset, postquam tradita esset, emptoris esse periculo, respondit: si minus, venditoris: videri autem trabes traditas, quas emptor signasset.

15. GAIVS, lib. 2 cottidianarum Rerum.

Si vina, quæ in doliis erunt, venierint, eaque, antequam ab emptore tollerentur, sua natura corrupta fuerint: si quidem de bonitate eorum affirmavit venditor, tenebitur emptori: quod si nihil affirmavit, emptoris erit periculum: quia, sive non degustavit, sive degustando male probavit, de se queri debet: plane, si, cum intelligeret venditor non duraturam bonitatem eorum usque [ad] in eum diem, quo tolli deberent, non admonuit emptorem, tenebitur ei, quanti ejus interesset admonitum fuisse.

16. JAVOLENUS, lib. 7, ex Cassio.

Servi emptor, si eum conductum rogavit, donec pretium solveret, nihil per eum servum acquirere poterit: quoniam non videtur traditus is, cujus possessio per locationem retinetur a venditore: periculum ejus servi ad emptorem pertinet, quod tamen sine dolo venditoris intervenit.

17. POMONIUS, lib. 51, ad Quintum Mucium.

Illud sciendum est, cum moram emptor adhibere cepit, jam non culpam, sed dolum [malum] tantum præstandum a venditore. Quod si per venditorem et emptorem mora fuerit, Labeo quidem scribit, emptori potius nocere, quam venditori, moram adhibitam: sed videndum est, ne posterior mora damnosa ei sit. Quid enim, si interpellavero venditorem, et non dederit id, quod emeram; deinde, posteriore offerente

11, § 1, in fin. infr. qui potior in pignor. — 23. L. 2, § 1, infr. pro emptore. — 24. L. 41, in fin. supr. de contrah. empt. — 25. L. 6, circa fin. C. de pact. inter empt. — 26. L. 33, infr. de verb. oblig. — 27. L. 60, in fin. pr. supr. de condit. indeb. — 28. L. 3, C. de usufr. — 29. L. 58, supr. de contrah. empt. — 30. L. 27, § 1, in fin. supr. d. t. — 31. L. 5, C. h. t. — 32. d. L. 5. — 33. L. 5, § 1, supr. de offic. præc. vigili. — 34. *Idem* vide L. 1, § 2, supr. h. t. — 35. L. 5, supr. eod.; L. 57, infr. de act. empt. — 36. d. L. 5. — 37. L. 51, in pr. infr. de act. empt.